

Науковці виділяють також інші підходи до вивчення місцевого самоврядування – органічну теорію, концепцію муніципального соціалізму, теорію соціального обслуговування [11], концепцію суспільного вибору, локалістську концепцію тощо.

Таким чином, місцеве самоврядування є складним соціальним явищем. Аналіз концептуальних засад організації місцевого самоврядування продемонстрував суперечливу природу його походження.

У теоретичному визначенні закладено дихотомічний характер різнорідних за обсягом і просторовими рамками владних повноважень самоврядної влади. Ця неоднозначність дозволяє на концептуальному рівні допускати різнорідне бачення соціальної природи місцевого самоврядування.

Подальші дослідження будуть корисними в царині розширення наукових розвідок щодо теоретичних засад місцевого самоврядування, дослідження сучасного досвіду становлення й розвитку місцевого самоврядування на рівні міста.

Література.

1. Ашлей П. Местное и центральное управление. Сравнительный обзор учреждений Англии, Франции, Пруссии и Соединенных штатов / Перси Ашлей; [пер. с англ. ; под ред. В. Ф. Дерюжинского]. – СПб. : О. Н. Попова, 1910. – XII, 296 с.
2. Батанов О. В. Місцеве самоврядування / О. В. Батанов // Політологічний енциклопедичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіної, В. П. Горбатенка]. – К. : Генеза, 2004. – 832 с. – С. 556–558.
3. Батанов О. В. Самоврядування / О. В. Батанов // Політологічний енциклопедичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіної, В. П. Горбатенка]. – К. : Генеза, 2004. – 832 с. – С. 590–591.
4. Васильчиков А. И. О самоуправлении. Сравнительный обзор русских и иностранных земских и общественных учреждений / А. И. Васильчиков. – Санкт-Петербург : В. В. Пратц, 1872. – Т. 1 / А. И. Васильчиков. – 545 с.
5. Гнейст Р. История государственных учреждений Англии / Рудольф Гнейст ; [пер. с нем. ; под ред. С. А. Венгерова]. – М. : Изд-е К. Т. Солдатенкова; Тип. В. Ф. Рихтер, 1885. – 876 с.
6. Еллинек Г. Право современного государства / Георг Еллинек ; [пер. с нем.]. – СПб. : Юрид. кн. магазин Н. К. Мартынова, 1908. – Т. 1 : Общее учение о государстве. – XXIV, 599 с.
7. Лазаревский Н. И. Самоуправление / Н. И. Лазаревский // Мелкая земская единица : сборник статей / [К. К. Арсеньев и др.]. – СПб. : Типография Товарищества «Общественная Польза», 1902. – 419 с. – С. 1–61.
8. Либералии // Энциклопедический словарь. Томъ XVII^а: Ледьё—Лопаревъ / [Издатели : Ф. А. Брокгаузъ (Лейпцигъ), И. А. Ефронъ (С.-Петербургъ)]. – С.-Петербургъ : Типо-Литография И. А. Ефрона, 1896. – 960 с. – С. 633.
9. Мамонова В. В. Місцеве самоврядування / В. В. Мамонова // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / [Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. – Т. 5 : Територіальне управління / [наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова]. – 408 с. – С. 203–205.
10. Остапова Т. О. Місцеве самоврядування / Т. О. Остапова // Енциклопедичний словник з дер-

жавного управління / [уклад. Сурмін Ю. П., Бакуменко В. Д., Михненко А. М. та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. – С. 441–442.

11. Погорілко В. Ф. Місцеве самоврядування / В. Ф. Погорілко, О. В. Батанов // Юридична енциклопедія : В 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : «Українська енциклопедія», 2001. – Т. 3 : К-М. – 792 с. – С. 731–732.

12. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Адам Смит ; [пер. с англ. ; предисл. В. С. Афанасьева]. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с. – (Антология экономической мысли).

13. Спенсер Г. Личность и государство / Герберт Спенсер ; [пер. с англ.]. – Челябинск : Социум, 2007. – 207 с. – (Серия : «Библиотека ГВЛ : Политика»).

14. Стучка П. И. Учение о государстве и конституции РСФСР / П. И. Стучка. – М. : Главполитпросвет, 1923. – 3-е изд., испр. – 350 с.

15. Токвиль А. де. Демократия в Америке / Алексис де Токвиль ; [пер. с франц. / предисл. Гарольда Дж. Ласки]. – М. : Прогресс, 1992. – 554 с.

16. Чичерин Б. Н. Государство и земство / Б. Н. Чичерин // Вопросы политики. – М., 1903. – 181 с.

17. Штаерман Е. М. Либер / Е. М. Штаерман // Мифы народов мира. Энциклопедия : в 2 т. / [гл. ред. С. А. Токарев]. – М. : Советская энциклопедия, 1992. – Т. 2 : К—Я. – 719 с. – С. 52–53.

18. Штейн Л. Учение об управлении и право управления с сравнением литературы и законодательства Франции, Англии и Германии / Лоренц Штейн ; [пер. с нем.]. – СПб., 1874. – 169 с.

19. Ostrom V. The meaning of American Federalism Constituting a Self-Governing Society / Vincent Ostrom. – Ics Press—San Francisco, California, 1994. – 231 p.

УДК 352.075.1

Оксана Оргієць

ІНТЕГРАЦІЯ КОМУНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті аналізуються основні передумови інтеграційних процесів, необхідні для успішного розвитку комунізованих територіальних громад під час вдосконалення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Наголошується на причинах, які можуть призвести до дезінтеграції спільного буття новоутворень. Прояснення і визначення цих аспектів уможливить прогнозування реакції сучасних територіальних утворень на інтеграційні та дезінтеграційні виклики, а також забезпечить теоретичну базу для з'ясування наслідків об'єднання територіальних

© Оргієць О.М., 2012.

громад та варіантів їх співіснування в межах інтегрованих спільнот.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, дезінтеграція, інтеграція, місцеве самоврядування, територіальна громада.

Постановка проблеми

Необхідність побудови в Україні ефективної місцевої публічної влади, насамперед, обумовлюється констатацією того факту, що в більшості місцевих громад питання місцевого значення вирішуються незадовільно, а надання публічних послуг здійснюється на неприйнятно низькому рівні. На жаль, сьогодні значна кількість місцевих громад занепадає, особливо у сільській місцевості та невеликих містечках. Функціональна частина населення мігрує у більші міста, в більш розвинуті регіони через брак робочих місць та перспектив соціально-економічного розвитку населених пунктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У системі місцевого самоврядування в Україні найслабшою ланкою, без сумніву, є територіальна громада, хоча з правової точки зору – вона є базовим елементом цієї системи [9]. Саме становлення територіальних громад як спроможних суб'єктів самоврядування повинно стати ключовим моментом адміністративно-територіальної реформи, обриси якої дедалі частіше є темою обговорення науково-практичних конференцій, круглих столів тощо.

Проблематика реформування місцевого самоврядування в контексті удосконалення територіального поділу України активно обговорюється в працях таких дослідників, як: М. Баймуратов, В. Борденюк, О. Лазор, М. Орзіх, В. Пилипів, М. Пухтинський, О. Хоруженко та ін. На необхідність трансформації територіальних спільнот шляхом їх об'єднання наголошується в роботах М. Воронова, Ю. Ганущака, В. Малиновського, Г. Монастирського, О. Шаблія та ін. Вивченню окремих аспектів таких соціальних явищ, як інтеграція громадян у сучасному суспільстві, розвиток громадської активності присвячено наукові праці: С. Балінченко, Р. Богачева, О. Картунова, О. Лиска, О. Михайлича, М. Надюхи, В. Паталахи.

Водночас, спеціального розгляду питання інтеграції територіальних громад в процесі адміністративно-територіальної реформи та передумов виникнення можливих дезінтеграційних чинників у вітчизняних дослідженнях і публікаціях не здійснено.

Мета

Метою статті є аналіз інтеграційних та дезінтеграційних процесів у соціальному розвитку територіальних спільнот, а також виявлення на підставі цього аналізу перспектив розвитку комунізованих територіальних громад під час адміністративно-територіальної реформи.

Виклад основного матеріалу

Без ефективного врядування громад реформа державного управління не має жодного сенсу. Наразі в Україні базовий рівень місцевого самоврядування не спроможний виконувати необхідні функції. Існуючий адміністративно-територіальний устрій не забезпечує належної ресурсної бази для самоврядування територіальних громад, особливо сільських. Тому ключовим питанням адміністративно-територіальної реформи України має бути пошук такої моделі територіальної громади, як базового рівня територіального устрою, яка у подальшому має стати дієздатною, а її складові частини були б рівноправними партнерами в процесі прийняття управлінських рішень та вирішенні питань місцевого значення.

Однак попри сподівання оптимістів, реформи ніколи не завершуються так, як це було задумано. Через

багатство проявів суспільного життя, його певну непередбачуваність, а також суб'єктивний фактор, у процесі імплементації адміністративно-територіальної реформи виникатимуть неочікувані наслідки, які можуть призвести до негативних ефектів. Одним із таких моментів можуть стати внутрішні дезінтеграційні процеси в комунізованих (об'єднаних) громадах, які значною мірою визначаються національною та регіональною специфікою.

Як наголошують М. Недюха і О. Михайлич, нав'язування не властивої соціальній системі, неадекватної форми її організації, перетворює людські зусилля щонайменше на марну працю, а інколи спроможне привести до небажаних кризових станів тривалої дії, породжує свого роду ефект «бумеранга». З такими проблемами, на їх думку, стикається управлінець, якщо не бере до уваги неоднозначні, нелінійні процеси змін складноорганізованих систем, їх вплив на людину. Орієнтація на аналіз внутрішніх, іманентно властивих середовищу, що вивчається, тенденцій становлення і розвитку, а не на бажання, наміри, проекти суб'єкта експериментальної, реформаторської чи перебудованої діяльності має стати головною умовою для одержання ефективного результату управлінських дій [8].

На думку Р. Богачева, суттєвим викликом ефективності впровадження змін на рівні конкретних інтеграційних форм є невідповідність між змістом та реалізованою формою інтеграційних процесів – старі інтеграційні утворення, що підтвердили ефективність свого існування в певних умовах та нові, теоретично обґрунтовані форми інтеграції, об'єктивно не можуть органічно вписатися в різні соціально-економічні системи, досить швидко відторгаються як чужорідні складові або ж спотворюють саму систему [2].

Вважаємо, що дослідження інтеграційних та дезінтеграційних чинників у сучасному суспільстві, виявлення факторів, що характеризують спроможність до функціонування утворених спільнот, дають можливість прогнозувати наслідки об'єднання територіальних громад та варіантів їх співіснування в межах інтегрованих спільнот.

Зазначимо, що у сучасній науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття «інтеграція», через застосування терміну в розкритті певної сфери соціальних відносин.

У словниках інтеграція (від лат. *integrum* – ціле, *integratio* – відновлення) — 1) поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків; 2) згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу [3].

В. Паталаха запропонував визначення інтеграції, як процесу об'єднання диференційованих складових, а також результату даного процесу, що з необхідністю утворюють цілісність завдяки наявним у цих складових властивостям спорідненості [9]. С. Балінченко, досліджуючи засади інтеграційних процесів у сучасному суспільстві, визначає що «інтеграція» – це процес побудови спільного соціокультурного простору, в якому утворені спільноти спроможні до функціонування [1]. Р. Богачев процес «інтеграції» розглядає, як формування загального, перетворення та стабілізації структури властивостей на новій якісній основі шляхом узагальнення, типізації зв'язків елементів [2].

У контексті розгляду нашої проблематики заслуговує, зокрема, на увагу визначення відомого американського етнополітолога Р. Шермергорна: «Інтеграція – це

процес, у ході якого частини або елементи суспільства включаються в активну і координовану згоду із способом життя, діяльністю й цілями домінуючої групи в суспільстві» [цит. за 5].

Розглядаючи процес комунізації територіальних громад, авторське трактування терміну «інтеграція» – перетворення відносно самостійних, слабо пов'язаних між собою територіальних спільнот в єдину, цілісну систему, що характеризується узгодженістю і взаємозалежністю її частин на основі спільних цілей, інтересів з метою вирішення питань місцевого значення.

Термін «дезінтеграція», в протизагагу терміну «дезінтеграції», має досить обмежене трактування. Загалом – це роз'єднання чогось раніше цілого на складові частини [3]. Так, дослідник О. Картунов визначає дезінтеграцію, як одну з сторін процесу розвитку людства, котра пов'язана із роз'єднанням і розподілом вже існуючої спільноти, єдиного суспільства, держави та/чи міждержавного утворення [5]. Наша інтерпретація терміну соціальної «дезінтеграція» – процес розпаду спільноти, як єдиного соціального організму, внаслідок виникнення протиріч в питаннях спільного буття.

Таким чином, головними моментами процесу суспільного розвитку є стани інтеграції, як гармонізації і об'єднання різнорідних індивідів та суспільних груп, та дезінтеграції, як роз'єднання і розшарування суспільства на конкуруючі групи і угруповання, які переслідують особисті, а не соціальні цілі.

Досліджуючи джерела соціальних інтеграцій, науковці визначають наступні елементи:

- необхідність централізованого управління та регулювання, економічна доцільність [6, с.22];
- воля індивідів до об'єднання, довіра, спільність інтересів, досягнення комунікативної згоди [8];
- економічна взаємозалежність; культурна гомогенність (однорідність); територіальна близькість, а також силовий примус [5].

Отже, значною мірою досягнення успіху в проведенні інтеграції територіальних громад залежить від передумов, які притаманні кожній окремо взятій територіальній спільноті, що інтегрує, і між ними усіма. На нашу думку, це:

- певна ступінь лояльності, відсутність ворожого ставлення до сусідньої громади;
- сумісність цінностей, серед яких можна виділити етнокультурні традиції, звичаї, загальні правила та норми поведінки;
- очікування спільних винагород (наприклад, одержання фінансової підтримки об'єднаним територіальним громадам на формування відповідної інфраструктури);
- спільна ідентичність в соціально-економічних питаннях (спільний власник оброблюваних земель, сільськогосподарських або виробничих підприємств, єдині надавачі суспільних послуг тощо);
- взаємна відповідальність спільнот, що мають інтегрувати;
- взаємне передбачення поведінки всіх учасників інтеграції.

Доцільно буде додати і деякі слушні думки, зафіксовані в «Методичних рекомендаціях щодо збору інформації та попереднього аналізу можливості формування дієздатних громад у регіонах», розроблених Мінрегіонбудом у 2008 році. Серед умов, які необхідно врахувати під час об'єднання територіальних громад, є:

- культурно-географічні спільності, територіальні розбіжності в умовах та рівнях життя тощо;

- демографічна ситуація на території кожної територіальної громади та тенденції до її зміни;
- економічна діяльність та її відображення в бюджетній інформації;
- основні місця працевлаштування мешканців та напрями їх щоденної міграції;
- етнічні, історичні, культурні особливості територій [6].

У цьому контексті цікавою є думка С. Баліченко про те, що інтеграція, передусім, не зводиться до побудови спільного соціокультурного простору, а полягає у одночасній актуалізації низки факторів, кожний з яких відповідає за характеристики та спроможність до функціонування утвореної спільноти:

- узгодження учасників об'єднання таким чином, щоб закладені у суспільному розумінні поняття «прийняттого» та «чужорідного» утворювали гармонійну сполуку, але не блокували ознаки унікальності членів спільноти;
- характер та стратегії взаємного впливу суспільств, що інтегруються, пов'язані із захистом позитивного (прагнення до згоди та схвалення) та негативного (встановлення межі допустимого втручання) соціальних «облич»;
- формування ідентичності інтегрованого утворення;
- з'ясування перспектив подальшої взаємодії з оточенням та розвитку спільноти [1].

Варто звернути увагу, що в західній науці процес інтеграції поділяється на примусовий і добровільний. Суто примусовою вважається та інтеграція, яка здійснюється «мілітарними засобами» або із застосуванням «примусової сили» [5]. Деякі українські експерти вважають, що в багатьох випадках співпраця має бути обов'язковою, а не добровільною. В іншому випадку, буде досить наївно очікувати, що місцеві уряди порушать всі організаційні та психологічні труднощі та вступають в масову співпрацю [11].

Добровільна інтеграція, яка відбувається з ініціативи політичної еліти і при масовій підтримці населення кожної з частин, що інтегрується, може мати місце, перш за все, у відкритих суспільствах або між ними. Проте ця співпраця є складною, має свою організаційну та політичну вартість, а також майже ніколи не трапляється автоматично або спонтанно. Там, де ми зустрічаємо позитивні та численні приклади співпраці, вони зазвичай підтримувались (стимулювались) центральною політикою.

Цієї ж думки дотримується і В. Паталаха, який акцентує увагу, що інтеграційні процеси у суспільстві залежать в першу чергу від держави, яка являю собою комплексну систему, що забезпечує єдність шляхом вертикальної інтеграції соціальних груп і горизонтальної інтеграції територіальних спільнот [8].

Втім, на думку більшості вчених, мала й має місце і напівпримусова та/чи напівдобровільна інтеграція. Напівпримусовою інтеграцією О. Картунов пропонує вважати таку з них, яка відбувається внаслідок вживання «утилітарної» та «визначальної сили». Напівдобровільною може вважатись така інтеграція, яка відбувається в так званих «стресових умовах». На думку дослідника, такими «стресовими умовами» можуть бути, перш за все, економічні труднощі, турбота про збереження основних цінностей кожного учасника інтеграційного процесу тощо. Саме ці «стреси» можуть призводити до зародження проекту об'єднання і спільних пошуків виходу із кризи [5].

Західний досвід також свідчить про те, що в разі відсутності потужних стимулів з боку центральної влади, малі муніципалітети зазвичай не в захваті щодо співпраці зі своїми сусідами з приводу надання послуг, якою

б не була технічна сторона цього питання [11]. Тому, не порушуючи місцеві автономії, центральний уряд має побудувати чітку систему підтримки для співпраці з місцевими органами самоврядування, так само як і контр-стимули для тих малих місцевих урядів, які не хочуть вступати в спільні угоди.

Показово, що аналізуючи процес інтеграції, об'єднана спільнота, котра при цьому виникає, не набуває зразу ж ознак функціонального дієвого організму. І народжується вона не шляхом зростання та проходження певних фіксованих стадій, а скоріше, нагадує процес збирання конструктора. Інтегрована спільнота збирається з усіх своїх основних елементів і частин протягом всієї своєї історії, в процесі свого етнокультурогенезу, що визначено нами як сукупність історичних, соціальних явищ і процесів, етнічних і культурних традицій, пов'язаних з утворенням стійкої людської спільноти на певній території. Процес інтеграції, починається навколо певного «ядра», яке складається із однієї або кількох соціальних одиниць, більш сильних, високорозвинутих, передових і привабливих, які визначаються згідно з соціально-економічними, географічними тощо показниками.

Як зазначає В. Пилипів, об'єднання територіальних громад може бути ефективним у випадках, якщо територіальні громади об'єднуються навколо явного лідера, тобто, коли центр економічної активності притягує до себе прилеглі територіальні громади. Якщо ж серед невеликих територіальних громад немає такого лідера, то, ймовірно, вони на добровільних засадах не захочуть об'єднуватися, оскільки при цьому виникає низка складних проблем, пов'язаних із справедливим перерозподілом консолідованих коштів [9].

З іншого боку, на думку Ю. Ганущака, особливістю формування громад повинно бути те, що у випадку, коли близько розташовані поселення мають достатньо потенціалу для самореалізації, об'єднувати їх в єдину громаду недоцільно, оскільки цим самим буде закладено перманентне джерело напруженості та дезорганізації такого утворення. [6, с.21].

Наголосимо, що процес інтеграції територіальних громад має досить суперечливий і конфліктний характер, тому наслідки їх об'єднання можуть привести до різних варіантів їх співіснування в межах інтегрованих спільнот. Науковець С. Баліченко, розглядаючи засади інтеграційних процесів у сучасному суспільстві, виділяє три наступні моделі соціальної взаємодії:

- зі збалансованими позитивними та негативними соціальними обличчями учасників, гармонійну та неконфліктну;
- конфліктну модель, де надмірне прагнення до інтеграції починає пригнічувати негативне соціальне обличчя, тобто, руйнує «приватне недоторкане коло» учасників і виникає внутрішній конфлікт;
- конфліктну модель «недовіри», де прагнення до відгородження, створення захисного панцира навколо внутрішнього світу робить консенсус неможливим [1].

Розглянемо більш детально ситуації, які можуть утворитися внаслідок різних підходів до процесу інтеграції територіальних громад. У зв'язку з тим, що об'єднання громад має базуватися навколо центрів економічної активності або соціально-культурних центрів [6], неминуче утворюються домінуючі та підлеглі територіальні спільноти, які можуть або підтримувати, або відкидати інтеграцію. Ми визначили чотири можливі варіанти їх співіснування в межах інтегрованих спільнот.

Перша. Обидва учасники – і домінуюча, і підлеглі групи – можуть негативно ставитись до територіальної

та соціальної інтеграції. Проте, як це парадоксально не звучить, але така ситуація може сприяти інтеграції, адже протидія є для них, у цьому випадку, спільним бажанням.

Друга. Домінуюча спільнота виступає за, а підлеглі громади – проти інтеграції. Це більш конфліктна ситуація, ніж попередня. І, якщо домінуюча група не зможе забезпечити інтеграцію «життєвих шансів», а буде робити ставку на економічну, культурну, або якусь іншу дискримінацію, сподівання на об'єднання зазнають провалу.

Третя. Підлеглі групи бажать, а домінуюча група не бажає інтеграції. Це зумовлено небажанням найбільш ресурсно-забезпечених громад втратити певні риси демократичної автономії спільноти та брати на себе функцію донора нежиттєздатних утворень. У таких випадках, можна очікувати піднесення боротьби за соціальні права з боку підлеглих груп чи територіальну автономію з боку домінуючої групи.

Четверта. І домінуюча, і підлеглі групи можуть бажати інтеграції. Але, як вже зазначалося, успіх тут зовсім не гарантовано. Бо кожна із сторін може претендувати і змагатись за встановлення свого контролю над розподілом бюджетних коштів або природними ресурсами, визначення пріоритетних капіталовкладень, що неодмінно призведе до конфліктів. Проте, на нашу думку, подібна ситуація є малоімовірною, аніж реальною, оскільки сьогодні мало знайдеться «слабших» територіальних громад, які б палали бажанням інтегруватись у якесь більше суспільство.

Наголосимо, що найбільше побоювання в процесі інтеграції територіальних спільнот пов'язане з потенційним домінуванням найбільшого поселення та неповагою до потреб маленьких сіл. Адже, як свідчить Й. Вишотравкана, досліджуючи вплив адміністративно-територіальних перетворень на розвиток поселень, позбавлення статусу центрів сільських рад у процесі створення комунізованих територіальних громад призводить до занепаду так званих периферійних сіл, посилення міграційних процесів, а також до знелюднення сільських поселень, особливо невеликих [4].

Вважаємо, що уникнення цієї ситуації можливе за умови розробки низки заходів: програми підтримки периферійних поселень, вдосконалення виборчої системи на основі збалансованого представництва географічних інтересів, впровадження стратегії розвитку інтегрованих спільнот, збереження і захист ідентичності малих поселень, механізмів участі громадськості у прийнятті важливих рішень місцевого значення тощо.

Більшість дослідників підкреслюють, що інтеграція народжується спочатку як теорія, але потім стає реальною політикою і поволі набирає сил. Щоб стати актуальною, проблема інтеграції повинна привернути увагу впливових політичних груп і значної частини населення. І найбільш важлива умова полягає у тому, щоб поставити новий привабливий спосіб життя із спільним очікуванням, що прийде багато добрих змін і відчутне поліпшення в усіх сферах життя у порівнянні із минулим або із стандартами сусідніх регіонів. Це дасть народу і політичним елітам прихований сенс об'єднання їх поглядів та інтересів [5].

➤ Виходячи із наведеного вище, можна зробити наступні висновки:

1. Інтеграція – це ознака і, мабуть, єдиний оптимальний засіб, за допомогою якого територіальні громади можуть стати спроможними суб'єктами самоврядування.

2. Рушійною силою інтеграційних процесів під час проведення адміністративно-територіальної реформи

має виступати держава, яка забезпечить єдність шляхом вертикальної інтеграції соціальних груп і горизонтальної інтеграції територіальних спільнот.

3. В результаті проведення інтеграційних процесів, реформатори, передусім, мають спрямовувати зусилля на досягнення і підтримання миру; забезпечення більших досягнень у найрізноманітніших сферах людського буття; вирішення деяких специфічних проблем.

4. Формування комунізованої громади відбувається поступово, у залежності від інтеграційних процесів між окремими територіальними спільнотами у її складі. Тому необхідною умовою є забезпечення автономії та/чи суверенітету учасників інтеграційного процесу на відповідний перехідний період.

5. Якщо сторони не готові до зміни і балансування свого простору, у реалізації власних інтересів сторонам не тільки не важливе виникнення комунікативної перспективи, але і бажане зведення до мінімуму спроб впливу на домагання сторін і їхнє балансування.

6. Головним результатом здійснення адміністративно-територіальної реформи має стати підвищення соціальної активності та відповідальності громадян у вирішенні нагальних місцевих проблем та створення спільного благополуччя.

Надалі перспективним напрямом дослідження є з'ясування впливу етнокультурного чинника на інтеграційні процеси в територіальних громадах та вироблення пропозицій щодо розробки моделі функціонування комунізованих адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в умовах етнонаціонального різноманіття.

Література.

1. Балінченко С.П. Комунікативні засади інтеграційних процесів у сучасному суспільстві: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / С.П. Балінченко; Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2005. – 16 с.

2. Богачев Р. М. Феномен форми перетвореної в інтеграційних та дезінтеграційних процесах [Електронний ресурс] / Р. М. Богачев. // Філософські проблеми гуманітарних наук (Збірка наукових праць) – Режим доступу: www.info-library.com.ua/books-text-11382.html.

3. Вікіпедія – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki.

4. Вишотравка Й. М. Вплив адміністративно-територіальних перетворень на історичний розвиток поселень (на прикладі міст Львівської області) [Електронний ресурс] / Вишотравка Й. М. – Режим доступу: www.nbuu.gov.ua/e-journals/tppd/2008-2/08vymirs.htm/08vymirs.htm.

5. Картунов О.В. Вступ до етнополітології: науково-навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. В. Картунов. – К. – 1999. – 300 с. – Режим доступу: politics.ellib.org.ua/pages-686.html.

6. Методичні рекомендації щодо збору інформації та попереднього аналізу можливості формування дієздатних громад у регіонах – Режим доступу: www.minregionbud.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=827.

7. Міста та громади в адміністративно-територіальній реформі в Україні. Міжнародний досвід та практичні пропозиції / М. В. Пітцик, Ю. І. Ганущак, Д. Шиманке, Х. Циммерманн; Асоц. міст України та громад, Нім. Бюро техн. співробітництва. – К., 2008. – 136 с.

8. Надюха М.П. Соціальна самоорганізація як засіб розвитку місцевого самоврядування в Україні / М.П. Надюха, О. В. Михайлич // Віче. – 2007. – С. 7–11.

9. Паталаха В.Ф. Інтеграція громадян в соціально-політичному розвитку суспільства: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / В.Ф. Паталаха; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2010. – 18 с.

10. Пилипів В.В. Територіальна організація управління в Україні: ідеологія реформування / В. В. Пилипів // Регіональна економіка. – 2011. – № 3. – С. 54–60.

11. Хоруженко О. Досвід країн Вишеградської групи: реформи громад базового рівня [Електронний ресурс] / О. Хоруженко // – Режим доступу: crps.sumynews.com/publications/item/83-dosvid-krayin-vyshegradskoyi-grupy-reformy-gromad-bazovogo-rivnya.html.

УДК 351,851(474.3)

Вікторія Ткаченко

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ЛАТВІЙ: МУНІЦИПАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

У статті розглянуто та проаналізовано систему управління освітою в Латвії на муніципальному рівні. Визначені пріоритетні напрями розвитку системи управління освітою в Україні.

Ключові слова: державне управління, освітня державна політика, країни Балтії.

✦ Україна разом з іншими європейськими державами не стала виключенням процесам євроінтеграції, які динамічно проникають в усі сфери нашого життя і свідомо чи не несвідомо проєктують шлях розвитку суспільства. Країни Балтії, як і Україна, пройшли не прості часи становлення у пострадянський період та спрямували свій погляд на європейський вимір, успішно пройшли підготовку до вступу в Європейський союз, виборюючи рівноправне місце серед країн-членів ЄС, щоб бути їм надійним партнером. Вагомих результатів за короткий період часу досягли у своєму розвитку країни Балтії. Саме тому предметом нашої уваги став досвід цих країн у реформуванні системи державного управління освітою.

У сфері освіти ці тенденції втілились в ідеї приєднання нашої країни до загальноєвропейського освітнього простору, що ґрунтується на європейських традиціях відповідальності освіти перед суспільством, на широкому й відкритому доступі як до доступневого, так і післяступеневого навчання, на освіті для розвитку особистості й навчання протягом усього життя. Зараз динамічно реформується українська національна система освіти, що має відповідати кращим європейським стандартам і передбачає підняття престижу освіти. До того ж попри всі позитивні моменти приєднання до освітнього простору Європи, у пересічних громадян часто виникають опасіння: чи доцільне поєднання загальноєвропейських освітніх традицій з вітчизняними?

Одним з таких напрямів є демократизація та децентралізація державних органів управління в сфері освіти, що активно запроваджується в нашій державі. У зв'язку з цим цінним є вивчення наслідків, проблем і результатів впровадження відповідних реформ у країнах Балтії.

Більшість європейських країн спрямовані на перехід від централізованого до децентралізованого державного управління. У будь-якій країні світу управління освітою